
МЕДИИ И КОМУНИКАЦИИ НА 21. БЕК
21ST CENTURY MEDIA AND COMMUNICATIONS
6/2022

DOI: 10.54664/WSTJ7155

Марина МАРИНОВА*

Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий”, България

МЕДИЙНА ГРАМОТНОСТ И ОБРАЗОВАНИЕ НА 21. БЕК

Marina MARINOVA

St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Tarnovo, Bulgaria

MEDIA LITERACY AND EDUCATION IN THE 21ST CENTURY

Abstract: The article examines the concepts of information literacy and media literacy as a corrective for safe media use. Attention is drawn to the resilience of fake news and fact-checking. Emphasis is placed on the relationship between media literacy and education. The issue of the digital media skills of Bulgarian students was examined, as well as the inclusion of topics related to the media environment in civic education classes. The research hypothesis defines the idea that media literacy as part of the education of 21st-century is a corrective for the development of civil society.

Keywords: media literacy; education.

Въпросът за медийната грамотност е изключително важен в съвременното общество, заплашено от фалшиви новини и вредни влияния в Интернет. Медийно грамотният гражданин притежава знанията за противодействие на дезинформацията и съумява да използва безопасно всички медии. Обект на научен интерес в настоящата статия е медийната грамотност, предмет на анализа е взаимовръзката между образованието и медийната грамотност. Методите, приложени в изследването, са наблюдение, анализ и синтез. Целта на текста е да аргументира важноста на медийната грамотност, като съществен фактор за гражданска активност. Научната хипотеза формулира водещата идея в изложението: медийната грамотност, като част от образованието на 21. век, е коректив за развитие на гражданското общество.

В условията на световна криза, пандемия, военни действия все повече говорим за влиянието на медийното съдържание и за способността на публиката да дешифрира смисъла на посланията. За формирането и развиването на тези способности става все по-необходима медийната грамотност, която да послужи за коректив в изобилието от информация. Медийната грамотност е свързана със способността да се анализират и оценяват изображенията, звукът и посланията от различните източници. Медийната грамотност има отношение и към умения, познания и разбираня, които позволяват на потребителите да използват медиите ефективно и безопасно. (вж Петрова 2012: 66). Като пример за опасна информация можем да посочим медийни текстове, свързани с т.нар. инфодемия - разнопосочните позиции относно световната

---

* **Марина Маринова** – гл. ас. д-р, катедра „Журналистика и връзки с обществеността“, Филологически факултет на ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“, e-mail: marina.marinova@ts.uni-vt.bg

пандемия от корона вирус. В медиите, в продължение на две години, можеха да се чуят и прочетат редица мнения относно вируса и създадената срещу него ваксина. Започваме от внушаващите страх послания¹, като: „Не хващайте корона вирус – няма къде да ви лекуват“ („Клуб Z“, автор Емилия Милчева, 24.03.2020 г.) и стигаме до официалната информация на страницата на UNICEF: „Коронавирус (COVID-19): Какво трябва да знаят родителите/Как да предпазим децата и себе си“ (20.02.2020 г.). Страхът и съмненията бяха доминиращи в медийния дискурс твърде дълго, паралелно с това се породи бурна дискусия относно ваксините. Телевизия „bTV“ организира дебати по темата в предаването „Тази неделя“: „За и против ваксините срещу COVID-19“ (12.09.2021 г.). Беше засегнат и проблемът за разпространяването на фалшиви новини: „Мария Цънцарова: Доцент Мангъргов, аз видях ваша снимка, вие сте ваксиниран. // Доц. Мангъргов: Не, не съм. Тази снимка беше фейк.“ Изследователката на медийните процеси, свързани с дезинформирането, Клер Уардъл дефинира седем типа дезинформация – изфабрикувано, манипулативно, присвоено съдържание, погрешен контекст, подвеждащо съдържание, грешна връзка между заглавие и текст, както и сатира/пародия, която заблуждава публиката (вж Wardle, 2019). Нека приложим теоретичната концепция на К. Уардъл в конкретен контекст и да погледнем примери от медиите относно посещението на милиардера Илон Мъск в България. Попадаме на множество заглавия, като „Илон Мъск изстреля Белоградчик в Космоса“ (в-к „Стандарт“, автор Деа Димитрова, 25.11.2022 г.); „Мъск ще посети Белоградчик: Шега, рекламен трик или истина?“ („bTV“, 23.11.2022 г.); „Илон Мъск резервира маса в ресторант в Белоградчик през април“, MEDIAPOL.BG, 23.11.2022 г.) и т.н. БНТ-1 в предаването „Панорама“ с водещ Бойко Василев (25.11.2022 г.) също разработи темата и интервюира собственика на ресторанта, в който И. Мъск е „запазил маса“. В ефира на телевизия „NOVANEWS“ – в новинарската емисия на телевизионното предаване „Твоят ден“ (25.11.2022 г., 08:00 ч.), темата също намира място. На зрителя се пояснява, че Илон Мъск обещава да възстанови блокираните акаунти в „Twitter“ и преди дни той е възстановил профила на Доналд Тръмп. Съществува вероятност обаче това да доведе до увеличаване на случаите на тормоз, дезинформация и език на омразата – според „експерти“. В новините се представя позиция на „десетки организации“, които съобщават, че откакто Мъск е собственик на тази социална мрежа, се наблюдава рязък скок на „неподходящото съдържание“. В същото предаване с водещ Евгений Генчев е разработена последователно и темата „Денят на Бернайс 2022“ – като се поставя акцент на борбата с фалшивите новини. Събеседник в студиото е Иван Янакиев (председател на БДВО), към когото също е отправен въпросът „Идва ли Илон Мъск в България?“ Невъзможно е да се обозре цялото тематично поле, свързано с „посещението“ на И. Мъск в България. Можем да видим и изфабрикувано съдържание, и манипулиране, и погрешен контекст, и подвеждане на аудиторията, и погрешна връзка между заглавие и текст, както и пародия. Единствените факти всъщност са, че в „Twitter“ е публикувана снимката на Владислав Терзийски, показваща Белоградчишките скали. Илон Мъск я е харесал. Това са фактите. Всичко останало е интерпретиране на предположения в различни жанрови форми, коментари, интервюта, анализи, които отвеждат в полето на пародийното и подвеждащото съдържание. Дори Министерството на туризма стана част от този дискурс, отправяйки официална покана към собственика на „Twitter“. Насочването на общественото внимание към ексцентричната идея ескалира дотам, че „Deutsche welle“ нарече медийния шум около „гостуването“ на милиардера „сапунката с Мъск и Белоградчишките скали“ (24.11.2022 г.). Начините за заблуда публиката могат да бъдат успешни, когато тя не е достатъчно подготвена при боравенето с информация, представена от медиите. Изключително показателен е примерът с обсъжданията на промените в Изборния кодекс от българското Народно събрание. В новините на „Нова телевизия“ водещият Методи Владимиров представи бланк: „Предстои ударна ревизия на Изборния кодекс“. („Нова телевизия“, сутрешен блок „Здравей, България!“, 25.11.2022 г., 07:00 ч.). Тази новина е част от поредицата медийни текстове, свързани със стартиралата на 17-ти ноември 2022 г. дискусия относно промените. Цялото

¹ Източниците на медийно съдържание са описани след библиографията, посочени са линкове към конкретните журналистически текстове.

тематично поле на публично дискутираната законодателна инициатива формира своеобразен дискурс на многопластово смислово разслоение. В продължение на седмица представители на политическите сили, аргументиращи разнопосочни позиции, създават трудни за декодиране от публиката послания. Мненията „ЗА“ и „ПРОТИВ“ относно машинното гласуване и хартиената бюлетина са репрезентирани посредством множество медийни текстове. Публиката е напълно възможно да бъде дезинформирана при създалата се публична дискусия, тъй като интервюта, акцентиращи на различни позиции, превръщат медийната среда в метафора на една агора, на която всеки оратор се стреми да дебатира все по-бурно от останалите. В медиите можем да срещнем заглавия като: „Третият мандат: на хартия или хартиена коалиция“ (в-к „Банкеръ“, автор Александър Маринов, 22.11.2022 г.); „Машините на Мадуро“ и други манипулации: как Божидар Божанов оборва Борисов и хартиената коалиция“ („OFFNEWS“, автор Александра Маркарян, 18.11.2022 г.); „Машините на Мадуро“ срещу „Машини като в САЩ“. Що е то?“ („Булевард България“, автор Лилия Цачева, 19.11.2022 г.) и т.н. Действително, поражда се дилемата, как гражданите да се ориентират относно достоверността на посланията, които четат, слушат и гледат. Двете войнстващи метафори в този тематичен комплекс – „хартиената коалиция“ и „машините на Мадуро“, са предизвикателство към доверието на публиката. В помощ на потребителите на медийно съдържание през 2020 г. в България беше издаден наръчникът „Пътеводител за проверка на факти в дигитална среда“. Авторите предлагат прагматични начини за проверка на факти в дигиталната среда и медийния контекст, изясняват работата с регистри, проверката на информация, източниците, автентичността и произходът на изображенията и видеоклиповете, както и геолокацията (вж Ауад и др. 2020: 6–26). Този наръчник допринася значително за повишаване на медийната грамотност у нас, особено в настоящите условия на световна криза и дезинформация. Фалшивите новини са предпоставката, поради която на 5 декември 2018 г. Европейската комисия прие „План за действие за борба с дезинформацията“ (вж APAD 2018: 1–13). В посочения дискурс, свързан с изборните промени, отново откриваме и седемте типа дезинформация на К. Уордъл – изфабрикувани мнения, манипулативни послания, присвояване на съдържание и употребата му в защита на съответна теза, погрешен контекст, подвеждащи изказвания, грешна връзка между заглавие и текст, както и редица сатирични и пародийни текстове.

Периодичното оповестяване в България на резултатите на „Индекса на медийната грамотност“ онагледяват каква е устойчивостта на обществото по отношение на фалшивите новини. Индексът от 2019 г. показва, че държавите от Северозападна Европа са най-устойчиви на манипулация, а страните от Югоизточна Европа, са най-уязвими по отношение на дезинформацията. Критериите, на базата на които се извеждат данните, са свързани с медийната свобода, образованието и доверието между хората. Водещият извод в Индекса е, че недоверието в учените и в журналистите, има пряка връзка с медийната грамотност. Според доклада, справянето с дезинформацията и възстановяването на общественото доверие са възможни единствено с помощта на образователната система. Категорично се подчертава, че образованието и свободните медии са водещите социални ориентири за формиране и поддържане на демократични ценности. (вж Лесенски 2019: 2–21). В Международния ден срещу насилието над жени – 25-ти ноември, в сутрешния блок на БНТ-1 „Денят започва“ бе излъчен репортаж на тема „Като равен с равен в един мъжки свят“. Материалът е посветен на стремежа към еманципиране на жените в арабското емирство Раз Ал Хайма. Авторът, Христина Христова, представя първата жена в арабския свят авиоинженер с докторска степен – д-р инж. Суад Ал Шамси. Като обръщение към всички жени по света, д-р Суад заявява: „Образованието е оръжие!“ (БНТ-1, „Денят започва“, 25.11.2022 г.). Можем да добавим, че образованието е вероятно най-силното оръжие. Към настоящия момент, според „Индекс на медийната грамотност – 2021“, България заема 30 място в класация от 35 държави и се намира на предпоследния ред в парадигмата на медийната грамотност. През 2021 г. страната ни влошава показателите си в сравнение с предходни години (вж Лесенски 2021: 6-12). Освен посочените критерии – медийна свобода, образование и доверие между хората, с най-голяма важност са критериите за свобода на медиите на „Freedom

House“ и на „Репортери без граници“, както и тези за образование на PISA. Накратко, колкото по-добре образовани са хората в едно общество, толкова гражданите му са по-устойчиви на дезинформацията и са по-критично настроени към медийното съдържание. Образованието категорично е базовият компонент на обществото и нивото на образованост е коректив за гражданска активност. Тук отваряме една актуална „скоба“, свързана с тема от настоящия медийен контекст. Закупуването от българската държава на новите изстребители „F-16“, които трябва да бъдат доставени през 2025 г. на две партии, породило множество спорни мнения. Медийните текстове, свързани с тази новина, са разнопосочни и противоречиви: „Скандалите около новите F-16 тепърва предстоят“ (в-к „Сега“, автор Александър Александров, 10.10.2022 г.); „Купуването на нови осем изстребители F-16 пак скара депутатите“, BargasInfo.com, 25.11.2022 г.) и др. Връщаме се към примера с авиоинженера д-р Суад, която заяви „Образованието е оръжие!“ По отношение на конкретната тема, свързана със самолетите, не е необходимо всички граждани да сме образовани в областта на инженерни науки и авиацията, колкото д-р Суад. Невъзможно е това да се случи относно която и да е тема от медийния контекст. Когато говорим за образование, не акцентираме върху едно тясно научно поле, а подчертаваме, че публиката трябва да бъде достатъчно образована и грамотна медийно, за да успява да проверява информацията и да подбира източниците, от които да се информира. Образованието е оръжие и знанията в областта на медиите са изключително важни и необходими днес. Те са щитът срещу дезинформацията и фалшивите послания.

Екипът на Проф. д-р Кирил Банков, проф. д-р Светла Петрова, Ралица Ковачева, Юлия Мишкова и Петър Кънчев предложи първата за България „Методология за оценяване на дигитално-медийните умения на гимназисти“ (2020/2021). Директивата на Европейския съюз - 2018/1808 предвижда всяка държава членка да положи усилия за повишаване на медийната грамотност на учениците си. Посредством Закона за предучилищното и училищното образование (вж ЗПУО, 2016) у нас Европейската рамка за дигитална компетентност се интегрирана в учебните програми, а от 2018 г. в часовете на класа са предвидени теми за медийна грамотност. Европейската рамка за дигитална грамотност (DigComp), Рамката за медийна и информационна грамотност на UNESCO (MIL) и Рамката за медийна грамотност на Европейската асоциация за интересите на зрителя (EAVI) формулират областите на компетентност в тази първа за нашата страна Методология. Рамката DigComp съдържа пет компетентности: информационна грамотност, комуникация и сътрудничество, създаване на дигитално съдържание, безопасност и решаване на проблеми (вж Carretero, Vuorikari, Punie 2017: 21–40). Адаптирана към българската Методология, рамката кореспондира с четири дигитално-медийни компетентности. На първо място е *„Оценка на информация, формулиране на аргументи и интерпретация на сложни ситуации и проблеми“*. Учениците трябва да се научат да интерпретират определени медийни текстове и да формулират аргументи, базирайки се на конкретни медийни послания, да оценят поднесената информация и да формират позиция относно социален проблем. Например, протестите на жени в Иран след смъртта на Махса Амини, починала след ареста от Моралната полиция, могат да бъдат тема за анализ. В медиите можем да срещнем различни гледни точки и по този проблем. Привеждаме два примера. 1. „Кончината на Махса катализира обществения гняв в Иран и демонстрациите не стихват. Иранци от всички възрасти, етнос и пол се обединиха, за да потърсят отговорност на правителството за излишно строгите морални закони, но жените бяха тези, които предизвикаха протестната вълна цунами.“ („Протестна вълна, заляла Иран след смъртта на Махса Амини“ (БНР, програма „Хоризонт“, автор Лилия Димитрова, 30.10.22 г.). 2. „Протестите всъщност са... нищожни. Ако човек гледа Iran International или чуждестранните медии, отразяващи протеста от разстояние, ще остане с впечатлението, че страната се тресе от недоволство и всеки момент правителството ще падне. Фактите са различни. Протести в страната почти не се случват, а когато ги има, в тях участват около 200-300 души. Но много често и по 30–40.“ („Да смажеш от бой момичета: Протестите в Иран отвътре“, OFFNEWS, автор Калоян Константинов, 02.11.2022 г.). Това са два примера за медийни текстове върху една и съща тема, които си противоречат в редица отношения. Ако им бъде

поставена такава задача, учениците би трябвало да оценят информацията, да дефинират аргументация и да интерпретират този сложен социален проблем. На второ място в Методиката е *„Идентифициране и анализ на множество перспективи“*. Учениците трябва да разпознават различни гледни точки, изложени в медийни текстове по дадена тема. Трябва да се научат да дефинират факторите, които влияят при изразяването на едно мнение в медиен текст. Тези фактори могат да бъдат културни различия, принадлежност към определена общност, достъп до информация и др. Например, би могло да се обсъди пораждането и разпространението на конкретна информация, свързана с екологичен проблем като глобалното затопляне. В медийния контекст от последния месец се срещат редица текстове, информиращи за необичайни акции на екоактивисти, които целят да привлекат общественото внимание върху проблемите на екологията. Например, *„Сеячът“ на Ван Гог – поредната жертва на екоактивистите* (actualno.com, 04.11.2022 г.); *„Заради акцията срещу шедьовър: Нидерландия вкарва в затвора екоактивисти“* (actualno.com, 02.11.2022 г.); *„Напръскаха с оранжева боя сградите на МВР, МИ-5 и Bank of England в Лондон“* (actualno.com, 31.10.2022 г.). Този тематичен комплекс от медийни текстове в една медия дава възможност за интерпретация на провокативния конфликт – екоактивисти срещу културни ценности.

На трето място в Методиката е *„Разбиране на различия в комуникацията“*, този когнитивен процес е свързан с решаването на конфликти, дискутиране, медиация и начини на взаимодействие в общуването. Четвъртият компонент е *„Оценка на действия и последствия“*. При този когнитивен процес на учениците се предлага определена информация и те трябва да предложат оценка и решение на конкретния казус. В Методологията спецификата на тестовете за оценка на компетентностите на гимназистите е базирана на Методиката за оценка на глобални компетентности на PISA (вж PISA 2018: 165–215). Предлаганите роли за оценяване тук са четири. Първо, *„Оценяваните лица като изследователи“*. В тази роля учениците трябва да търсят информация в Интернет, самостоятелно или в група, да работят върху конкретна задача. Важно е да се оцени потенциалът на учениците да се ориентират сред множеството гледни точки и умението им да анализират причините за конфликтите. Вторият пункт е *„Оценяваните лица като репортери“*. Тук децата влизат в ролята на журналисти, те пишат текст за конкретно събитие. Посочен е медиен източник, от който черпят информация. Учениците трябва да покажат, че са разбрали водещото послание в медийния текст (лийда) и да оценят достоверността на поднесената информация. Те трябва да отчетат дали новината е поднесена субективно и как авторът се стреми да въздейства на аудиторията посредством своя интерпретация на фактите. Третият пункт показва *„Оценяваните лица като медиатори“*. Във фокуса на внимание са междуличностните отношения в екипа на учениците. От тях се очаква да анализират ситуация, да различат гледните точки, да оценят аргументите и да решат конфликт чрез медиация и постигане на съгласие. Например, биха могли да направят анализ на текстове като *„Що за празник е Хелоуин, който вече се празнува масово у нас?“* (e-vestnik.bg, автор Даниела Данова, 31.10.2021 г.). Четвъртият компонент в парадигмата е *„Оценяваните лица като дебатьори“*. От учениците се изисква да селектират и да потвърдят или отхвърлят чрез аргументи информацията по даден проблем. Целта е да се стимулират критичното мислене и комуникационните умения. Например, учениците биха могли да анализират тема като *„Черният петък“: намаления или търговски трикове“* („Нова телевизия“, 25.11.2022 г.).

Въпросът за медийната грамотност на българските деца е поставен в представителното изследване *„Дигитално грамотни ли са родените в дигиталната епоха деца?“* (вж Кънчев и др. 2016: 1–37). Това изследване посочва конкретни модели за дигитална и медийна грамотност. Докладът е базиран на посочената вече рамка за дигитална компетентност DigComp, тя е съчетана с Рамката за дигитална грамотност на Европейската асоциация на зрителите (EAVI – European Commission, 2011). В изводите от доклада се посочват дефицити по отношение на дигиталната грамотност на българските деца и боравенето им с медийно съдържание, подчертава се необходимостта от повече усилия в тази посока. Речникът *„Дигиталните медии“* дава ясно обяснение за същността на медийното образование. То дава възможност на гражданите да възприемат

критично всеки медиен текст, да идентифицират източниците и да избират медии, от които да получават информация, да имат яснота за финансирането на медиите (вж. Петрова 2012: 67). Според Закона за предучилищното и училищното образование ключовите компетентности, които българските ученици трябва да придобият, са комплексни и ключови за изграждането на гражданска позиция, както и за реализация на пазара на труда (вж. ЗПУО 2016: 22). Компетентностите са определени на национално равнище в съответствие с Европейската референтна рамка за ключовите компетентности за учене през целия живот (вж. ЕРР, 2008), приета с Препоръка на Европейския парламент и на Съвета от 18 декември 2006 г. В европейската рамка „компетентността“ е дефинирана като комплекс от знания и умения, личностни и социални дадености, както и професионално развитие. В контекста на Европейската квалификационна рамка способностите се описват с оглед на степента на поемане на отговорност и на вземане на самостоятелни решения. Европейската рамка „The e-Competence Framework (e-CF)“ (вж The e-CF, 2019) предоставя препратка към 41 комуникативни компетенции – посочват се практическите възможности за това как всеки гражданин в Европейския съюз може да се възползва от рамката. The e-CF съответства на професионалното развитие, висшето образование, професионалното образование и обучение, има отношение към органите за оценка и акредитация, както и към „деятели на политиката“.

В контекста на българската образователна система в помагалото по гражданско образование за учители са включени теми, свързани с медийната грамотност. Тези теми, макар и малко на брой, поставят пред учениците важни за размисъл проблеми: „Медиите – „четвъртата власт“?“, „Граждански мониторинг“ на националните медии“, „Човешко достойнство и виртуален тормоз“ (вж Стоименова и др. 2021: 54–66). Очевидно е, че като част от гражданското образование, е посочена важната тема „Виртуален тормоз“, тя засяга опасностите, пред които се изправят децата, когато са онлайн. Този проблем има и своето медийно битие – кампанията, свързана със заплахите за децата в Интернет, е популяризирана в медиите, напр. „Пази детето в Интернет“ отново в училище“ (в-к „Труд“, 16.09.2022 г.).

Като обобщение можем да кажем, че понятието „медийна грамотност“, е неделима част от т.нар. „образование на 21. век“ и този вид грамотност е ключов за утвърждаването на активно гражданско общество. Европа и България разполагат с добра административна основа в посока на борбата с дезинформацията: Планът за действие за борба с дезинформацията на ЕК от 5.12.2018 г., Методиката за оценка на глобалните компетентности PISA (OECD, 2019), Рамката за медийна грамотност на Европейската асоциация за интересите на зрителя (EAVI – European commission, 2011), Рамката за медийна и информационна грамотност на ЮНЕСКО (вж MIL 2019: 1–12), The e-Competence Framework (e-CF), Европейската референтна рамка за ключовите компетентности за учене през целия живот, Индексът за медийна грамотност, Директивата (ЕС) 2018/1808 предвиждат всяка държава членка на ЕС да предприеме мерки за развиването на медийната грамотност. DigComp е интегрирана в българската образователна система от 2015 г. насам, а Методологията за оценяване на дигитално-медийните умения на гимназистите и Пътеводителят за проверка на фактите в дигитална среда, задават посоката за развиване на медийна грамотност при българските деца. Трябва да признаем обаче, че в представителните изследвания се посочва наличието на известни дефицити при българските ученици. Също така, в училищното образование проблематиката, свързана с медиите, критичното мислене и дезинформацията трябва да бъде застъпена по-широко. Нормативните документи, като част от обществените процеси, са съществен елемент, но те не са достатъчни. В България е необходимо въвеждането на допълнителни часове по медийна грамотност в училище, а може би, и на конкретен предмет. Такава стъпка би била от полза за учениците и в помощ на родителите. Опасностите, пред които се изправят децата на 21. век, са огромни. Предизвикателствата в съвременния дигитален свят предполагат израстването на все повече медийно грамотни поколения. Както стана ясно от Индекса за медийна грамотност, най-устойчиви на дезинформацията са тези държави, които имат най-високо ниво на образование.

БИБЛИОГРАФИЯ//BIBLIOGRAPHY:

Ауад и др. 2020: Ауад, Г., Черешева, М., Галев, П., Босев, Р. Пътеводител за проверка на факти в дигитална среда. София: АЕЖ-България. // **Auad i dr. 2020:** Auad, G., Cheresheva, M., Galev, P., Bosev, R. Patevoditel za proverka na fakti v digitalna sreda. Sofia: AEJ-Bulgaria.

Директива 2018: Директива (ЕС) 2018/1808 на Европейския парламент и на Съвета от 14 ноември 2018 година за изменение на Директива 2010/13/ЕС (Директива за аудио-визуални медийни услуги). // **Direktiva 2018:** Direktiva (ES) 2018/1808 na Evropeiskia parlament i na Suveta ot 14 noemvri 2018 godina za izmenenie na Direktiva 2010/13/ES (Direktiva za audio-vizualni mediini uslugi). < <https://www.cem.bg> > [04.06.2022]

ЕРР 2008: Европейска референтна рамка за ключовите компетентности за учене през целия живот. ISBN 978-92-79-08469-0, DOI 10.2766/10212 // **EPP 2008:** Evropeiska referentna ramka za uchene prez tselia zhiivot. ISBN 978-92-79-08469-0, DOI 10.2766/10212 <<https://www.aubg.edu/documents/1535>> [08.07.2022]

ЗПУО 2016: Закон за предучилищното и училищното образование. // **ZPUO 2016:** Zakon za preduchilishhtnoto i uchilishhtnoto obrazovanie. <file:///C:/Users/COT/Downloads/Zkn_PedUchObrazovanie-izm04052022.pdf> [08.07.2022]

Ковачева и др. 2021: Ковачева, Р., Мишкова, Ю., Кънчев, П., Банков, К., Петрова, С. Методология за оценяване на дигитално-медийните умения на гимназисти (2020/2021). // **Kovacheva i dr. 2021:** Kovacheva, R., Mishkova, U., Kunchev, P., Bankov, K., Petrova, S. Metodologia za otseniavane na digitalno-mediinite umenia na gimnazisti (2020/2021). <http://gramoten.li/wpcontent/uploads/2020/12/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D1%8F%D0%B7%D0%B0%D0%BE%D1%86%D0%B5%D0%BD%D1%8F%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%B0%D0%B4%D0%B8%D0%B3%D0%B8%D1%82%D0%B0%D0%BB%D0%BD%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%B4%D0%B8%D0%B9%D0%BD%D0%B8%D1%82%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%BF%D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%BD%D0%BE%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D0%B3%D0%B8%D0%BC%D0%BD%D0%B0%D0%B7%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B8_%D1%84%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D0%BB.pdf> [04.06.2022]

Кънчев и др. 2016: Кънчев, П., Георгиев, Е., Хайдиняк, М., Апостолов, Г. Дигитално грамотни ли са родените в дигиталната епоха деца? – Център за безопасен интернет, Национално представително изследване „Децата на България онлайн“. // **Kanchev i dr. 2016:** Kanchev, P., Georgiev, E., Haidiniak, M., Apostolov, G. Digitalno gramotni li sa rodenite v digitalnata epoha detsa? – Tsentar za bezopasen internet, Natsionalno predstavitelno izsledvane “Detsata na Balgaria onlain”. <<https://www.safenet.bg/images/sampledata/files/DML-BG.pdf>> [08.07.2022]

Лесенски 2019: Лесенски, М. Резултати на Индекс на медийната грамотност. Институт „Отворено общество“ – София. // **Lesenski 2019:** Lesenski, M. Rezultati na Indeks na mediinata gramotnost. Institut “Otvoreno obshtestvo” – Sofia. <https://osis.bg/wp-content/uploads/2019/11/MediaLiteracyIndex2019_BG.pdf> [08.07.2022]

Лесенски 2021: Лесенски, М. Индекс на медийната грамотност. Двойна заплаха: Устойчивост на фалшиви новини по време на „инфодемията“ от Ковид-19. Институт „Отворено общество“ – София. // **Lesenski 2021:** Lesenski, M. Indeks na mediinata gramotnost. Dvoina zaplaha: Ustoichivost na falshivi novini po vreme na “infodemiata” ot Kovid-19. Institut “Otvoreno obshtestvo” – Sofia. < https://osis.bg/wp-content/uploads/2021/03/MediaLit%0%b5racyIndex2021_BG.pdf > [08.07.2022]

Петрова 2012: Петрова, Т. Медийна грамотност. – В: Дигиталните медии: речник на основните понятия. Пешева, М., Петров, М. Попова, М. (ред.). В. Търново: Фабер, 66–69. // **Petrova 2012:** Petrova, T. Mediina gramotnost. – In: Pesheva, M., Petrov, M., Popova, M. (red.). Digitalnite medii: rechnik na osnovnite poniatia. V. Turnovo: Faber, 66–69.

Стоименова и др. 2021: Стоименова, Б., Димитров, Б., Стойчева, В., Варджийска, Е., Костов, К., Славкова, Л., Асенова, М., Събева, П., Стоянов, Р., Богомилов, Р., Панчугов, Х., Сидеров, Я. Гражданско образование, II клас. Помагало за учители. Люксембург: Служба за публикации на Европейския съюз. // **Stoimenova i dr. 2021:** Stomenova, B., Dimitrov, B., Stoicheva, V., Vardzhiiska, E., Kostov, K., Slavkova, L., Asenova, M., Subeva, P., Stoianov, R., Bogomilov, R., Panchugov, H., Siderov, Q. Grazhdansko obrazovanie, II klas. Potagalo za uchiteli. Luksemburg: Slujba za publikatsii na Evropeiskia saiuз. <<https://op.europa.eu/bg/publication-detail/-/publication/8c2bfa12-e05b-11eb-895a-01aa75ed71a1>> [09.07.2022]

APAD 2018: *Action Plan against Disinformation, 05.12.2018 (European Commission. High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy)*. <https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/54866/action-plan-disinformation_en> [04.06.2022]

EAVI 2011: *EAVI – Media literacy. European commission* < <https://eavi.eu/media-literacy/>> [08.07.2022]

Carretero, Vuorikari, Punie 2017: Carretero, S., Vuorikari, R., Punie, Y. *DigComp 2.1: The Digital Competence Framework for Citizens with eight proficiency levels and examples of use*, EUR 28558 EN, doi:10.2760/38842 <file:///C:/Users/COT/Downloads/web-digcomp2.1pdf_(online).pdf> [08.07.2022]

MIL 2019: *Global Framework for Media and Information Literacy Cities (MIL Cities)*. https://en.unesco.org/sites/default/files/global_framework_for_mil_cities.pdf [08.07.2022]

PISA 2018: *PISA 2018 - Assessment and Analytical Framework* < https://www.oecd-ilibrary.org/education/pisa-2018-assessment-and-analytical-framework_043fc3b0-en> [08.07.2022]

The e-CF 2019: *the ‘e-Competence Framework’ – EN 16234-1:2019 (e-CF)*. <<https://itprofessionalism.org/about-it-professionalism/competences/the-e-competence-framework/>> [08.07.2022]

Wardle 2019: Wardle, Claire. *Understanding information disorder*. <<https://firstdraftnews.org/articles/information-disorder-the-techniques-we-saw-in-2016-have-evolved>> [08.07.2022]

Източници на медийно съдържание:

„Не хващайте корона вирус – няма къде да ви лекуват“, „Клуб Z“, автор Емилия Милчева, 24.03.2020 г. <https://clubz.bg/96195-ne_hvashstayte_koronavirus_nyama_kade_da_vi_lekuvat> [26.11.2022]

„Коронавирус (COVID-19): Какво трябва да знаят родителите/Как да предпазим децата и себе си“, 20.02.2020 г. <<https://www.unicef.org/bulgaria>> [26.11.2022]

„За и против ваксините срещу COVID-19“, bTV, „Тази неделя“, 12.09.2021 г. <<https://www.youtube.com/watch?v=UD8TURGKHLE>> [26.11.2022]

„Илон Мъск изстреля Белоградчик в Космоса“, в-к „Стандарт“, автор Деа Димитрова, 25.11.2022 г. <<https://www.standartnews.com/balgariya-obshtestvo/ilon-msk-izstrelya-belogradchik-v-kosmosa-510107.html>> [26.11.2022]

„Мъск ще посети Белоградчик: Шега, рекламен трик или истина?“, „bTV“, 23.11.2022 г. <<https://btvnovinite.bg/bulgaria/mask-shte-poseti-belogradchik-shega-reklamen-trik-ili-istina.html>> [26.11.2022]

„Илон Мъск резервира маса в ресторант в Белоградчик през април“, MEDIAPOL.BG, 23.11.2022 г. <<https://www.mediapool.bg/ilon-mask-rezervira-masa-v-restorant-v-belogradchik-prez-april-obnove-na-news342185.html>> [26.11.2022]

„Deutsche welle“, 24.11.2022 г. <<https://www.dw.com/bg/ila-ilone-sapunkata-s-ilon-msk-i-belogradciskite-skali/a-63871563>> [26.11.2022]

„Третият мандат: на хартия или хартиена коалиция“, в-к „Банкеръ“, автор Александър Маринов, 22.11.2022 г. <https://www.banker.bg/pozicii/read/tretiat-mandat-na-hartiia-ili-hartiiena-koaliciia> > [26.11.2022]

„Машините на Мадуро“ и други манипулации: как Божидар Божанов оборва Борисов и хартиената коалиция“, „OFFNEWS“, автор Александра Маркарян, 18.11.2022 г. <<https://offnews.bg/politika/mashinite-na-maduro-i-drugi-manipulacii-kak-bozhidar-bozhanov-ob-789756.html>> [26.11.2022]

„Машините на Мадуро“ срещу „Машини като в САЩ“. Що е то?“, „Булевард България“, автор Лилия Цачева, 19.11.2022 г. <<https://boulevardbulgaria.bg/articles/shto-e-to-mashinite-na-maduro>> [26.11.2022]

„Скандалите около новите F-16 тепърва предстоят“, в-к „Сега“, автор Александър Александров, 10.10.2022 г. <<https://www.segabg.com/category-observer/skandalite-okolo-novite-f-16-tepurva-predstoyat>> [26.11.2022]

„Купуването на нови осем изтребители F-16 пак скара депутатите“, BurgasInfo.com, 25.11.2022 г. <<https://www.burgasinfo.com/news/view/5/121711>> [26.11.2022]

„Протестна вълна, заляла Иран след смъртта на Махса Амини“, БНР, програма „Хоризонт“, автор: Лилия Димитрова, 30.10.22 г. <<https://bnr.bg/horizont/post/101728006/protestnata-valna-zalala-iran-sled-smartta-na-mahsa-amini>> [26.11.2022]

„Да смажеш от бой момичета: Протестите в Иран отвътре“, OFFNEWS, автор Калоян Константинов, 02.11.2022 г. <<https://offnews.bg/analizi-i-komentari/da-smazhesh-ot-boj-momicheta-protestite-v-iran-otvatre-2-chast-788613.html>> [26.11.2022]

„Сеячът“ на Ван Гог – поредната жертва на екоактивистите“, actualno.com, 04.11.2022 г. <https://www.actualno.com/art/sejachyt-na-van-gog-porednata-jertva-na-ekoaktivistite-snimki-news_1837285.html> [26.11.2022]

„Заради акцията срещу шедьовър: Нидерландия вкарва в затвора екоактивисти“, actualno.com, 02.11.2022 г. <https://www.actualno.com/art/sejachyt-na-van-gog-porednata-jertva-na-ekoaktivistite-snimki-news_1837285.html>[26.11.2022]

„Напръскаха с оранжева боя сградите на МВР, МИ-5 и Bank of England в Лондон“, actualno.com, 31.10.2022 г. <https://www.actualno.com/art/sejachyt-na-van-gog-porednata-jertva-na-ekoaktivistite-snimki-news_1837285.html> [26.11.2022]

„Що за празник е Хелоуин, който вече се празнува масово у нас?“, e-vestnik.bg, автор Даниела Данова, 31.10.2021 г. <<https://e-vestnik.bg/35005/shto-za-praznik-e-helouin-koyto-veche-se-praznuva-masovo-i-u-nas/>>[26.11.2022]

„Черният петък“: намаления или търговски трикове“, „Нова телевизия“, 25.11.2022 г. <<https://nova.bg/news/view/2022/>>[26.11.2022]

„Пази детето в Интернет“ отново в училище“, в-к „Труд“, 16.09.2022 г. <<https://trud.bg/pazi-deteto-v-internet-otnovo-v-uchilishte/>>[26.11.2022]